

Mit lehet tenni a saját történelemmel? A lengyel–ukrán megbékélés esélyei

Marynowicz, Myrosław: Co robić z własną historią? = Więź, 45. rok. 2003. 1. no. 97–103. p.

2002. november elsején az 1918. évi lengbergi lengyel–ukrán csaták emléknepjén a város (a maga nemében első, II. János Pál által felavatott) katolikus egyetemén konferenciát rendeztek a lengyel–ukrán megbékélés kilátásairól. A konferencia résztvevői istentiszteleteken vettek részt, és megkoszorúzták a harcok nyomán keletkezett mindkét katonatemetőt. A konferencián Myrosław Marynowicz, az egyetem prorektora tézisek formájában szólt arról, hogy megbékélésük érdekében mit kellene tennük a lengyeleknek és az ukránoknak.

Marynowicz abból indul ki, hogy a múlt legyen az Istené, de amikor az emberi lelkek a múltat Istennek ajándékozzák, akkor korántsem érvényesülnek e gesztusban az aritmetika elvei. A jóakarátú emberek siettetetik-e ennek az átadásnak eljöttét – kérdi a szerző. A válasza: csak részben, de a megbékélésnek mindenképpen hosszú és rögös útja lesz.

A személyiségnek belülről kell megváltoznia. A görögül metanoiának nevezett változás jelentős mértékben semlegesíti majd az objektív tényezők közrehatását, hatástalanná teszi a bennük található rosszat. A lengyelek és az ukránok egyelőre képtelenek közös történelmük egyértelmű és teljes mértékben azonos képének kiküzdésére. A közös történelem nem egységesített történelem: az előbbi a történelem beszédessé tétele, a robbanó töltetektől való megszabadítása és méregtelenítése.

Ez persze ne jelentse a történeti fájdalom elhagyását, tudatalattiba szorítását. Ellenkezőleg: a történelmi fájdalmat fel kell hozni a tudatalattiból, a lélek új állapotában elemezni kell, s ezáltal elérni a történelmi emlékezés kigyógyulását.

Jogos követelmény, hogy a lengyelek és az ukránok vegyenek példát a francia–német, sőt a lengyel–német megbékélésről, azt azonban tudni kell: a körülmények sajátosságától nem szabad eltekinteni.

A jelenlegi viszonyok nem vetíthetők vissza a múltba, a harmincas-negyvenes évek erőcentrikus Európájába. Ehelyett olyan megértésre van szükség, amelyben az elődöket megértik az utódok. A múltat meg kell bocsátani és a nevében megbocsátást kérni. A történelem csak ebben az esetben tárja fel számunkra a maga valóságát, teljességét.

Napjainkra mindkét nemzet vonatkozásában megváltozott a geopolitikai helyzet. Ukrajna belső és külső okokból meggyengült: az oroszok többször „visszatérési” helyzetet készítettek elő számára. Ezzel szemben Lengyelország a NATO és az EU garantált védelmével számolhat. Így mindkét állam más-más geopolitikai feltételek között egzisztál, ami új veszélyeket rejt magában. Hogy ezeket el lehessen kerülni, a lengyeleket és az ukránokat az együttműködés szálaival kell folyamatosan összekötni. E tekintetben vannak próbálkozások, kezdeti sikerek is, miközben a lengyelek gyorsabbak és invenciózusabbak.

Marynowicz hangsúlyozza: azt szeretné, ha a lengyel–ukrán kapcsolatok stabilak lennének, de óv attól, hogy az ukránok ismét elfogadják a „közös ellenségéről” szóló orosz sugalmazásokat. A „közös ellenség” helyett „közös Istenre” volna szükség.

2002-ben és 2003-ban az UPA-nak (az Ukrán Felkelő Hadseregnek) és a lengyel Honi Hadseregnek (Armija Krajowának) különböző évfordulóit készülnek megünnepelni, ami mindkét vonatkozásban újólag kiélezheti a helyzetet. Az általános pszichológiai atmoszféra nem kedvez a katarzisznak. Még akkor sem, hogy az immár aggastyán-korú volt UPA- és Honi Hadseregbeli katonáknak egyre intenzívebb lelkiismeret-furdalásaik vannak az általuk elkövetett kegyetlenkedések miatt. A hivatalosság mindenesetre ellenzi a

bűnbánat nyilvános kinyilatkoztatását az akkori eseményekkel kapcsolatban, s ebben álnokul felhasználja az elpusztult bajtársak emlékére való hivatkozás motívumát is.

Az orosz, ukrán és lengyel történészeknek az volna a dolga, hogy ezt az itt is és ott is differenciálatlan egységként kezelt „masszát” részeire bontsák, rámutassanak egyes vonatkozásainak ellentmondásaira. E tekintetben nem lehet más az emberi megoldás, mint a komoly önvizsgálat mindkét nép részéről, amely nem csak a saját nemzet történelmének revíziója volna, hanem egyszersmind jövőképe is. Az ukránok csupán ezáltal találnának méltó helyet maguk számára a történelemben, a lengyelek pedig biztosan nem tévednének vissza a rossz útra.

Marynowicz a következőkkel fejezi be gondolatmenetét: „Meg vagyok győződve róla, hogy Ukrajnában és Lengyelországban egyaránt sok tisztességes ember található, akinek szíve a jóságra van ráhangolva. Közös feladatunk, hogy az ő baráti érzelmeiket – a sztereotípiák áttörésére alapozva – jószomszédi kapcsolataink normájává tegyük. Voltak idők, amikor az ukránok azért fohászokdtak az Istenhez, hogy óvja meg őket a lengyelektől, a lengyelek pedig azért könyörögtek ugyancsak az Istenhez, hogy megvédje őket az ukránoktól. Most elérkezett az az idő, hogy közösen imádkozzunk a Szentlélekhez, hogy 'tisztítsa meg szíveinket és szellemünket'. Egyikünkét és a másikunkét is.”

Futala Tibor